

Kuvayimillîye'nin Batı Cephesi'nde Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri(*)

Unconventional Warfare Strategies Conducted by Kuvayimillîye in the Western Front

Zeynel LEVENT (**)

Öz

Mondros Mütarekesi hükümleri gereğince Osmanlı Devleti'nin asker mevcudunun önemli bir kısmı terhis edilmiş ve silah-teçhizatı toplatılmış olduğundan, eldeki az sayıdaki konvansiyonel kuvvet ile İtilaf Devletleri'ne karşı koyma girişiminin başarılı olma ihtimali bulunmadığı gibi bu tür bir teşebbüs onlara Anadolu'yu işgal etmek için bekledikleri fırsatı vermek anlamına gelecekti. Bu noktadan hareketle Millî Mücadele Dönemi'nin özellikle başlangıç safhasında konvansiyonel harpten ziyade, gayrinizami harp benimsenmiş ve mukavemet harekâtını toplumun tüm katmanlarına yaymak için yoğun çaba sarfedilmiştir. Ancak Türk askerî tarih yazımı muharebe odaklı olduğundan bahse konu gayrinizami harp faaliyetleri tüm detaylarıyla gün yüzüne çıkarılamamış ve Millî Mücadele Dönemi muharebeler üzerinden anlatılmaya devam edilmiştir. Bu yaklaşım, gayrinizami harp yönünden son derece zengin bir laboratuvar olan bahse konu dönemin gereği gibi anlaşılmasına ve ulusal/uluslararası literatürde hak ettiği yeri almasına mâni olmuştur. Literatürdeki eksikliğin giderilmesine katkı sağlanması amacıyla arşiv belgeleri esas alınarak hazırlanan bu makalede yöntem olarak; geçmişte

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş Tarihi: 30.08.2020

Kabul Tarihi: 01.10.2020

(*) Bu makale "Teşkilât-ı Mahsusa'dan Kuva-yı Millîye'ye Gayrinizami Harp (1913-1922)" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

(**) Dr., Araştırmacı-Yazar E-posta: zeynellevent01@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6814-6247> Dr., Araştırmacı-Yazar

E-posta: zeynellevent01@gmail.com

Zeynel LEVENT

yaşanmış olay/olguların ortaya konulması veya bir sorunsalın geçmişle olan ilişkisinin irdelenmesinde başvurulan bir usul olan “tarihî yöntem” benimsenmiş, veri toplama tekniği olarak “arşiv araştırması” ve “literatür (alanyazın) taraması” kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Batı Cephesi, Kuvayımillîye, Gayrinizami Harp, Konvansiyonel Harp, Millî Mücadele Dönemi..

Abstract

Since a substantial part of soldiers of the Ottoman Empire had been demobilized and their arms and equipment were taken away as per the provisions of the Armistice of Mudros, there was not even a possibility to succeed in an attempt to counter the Allied Powers with the limited number of conventional forces available, and also such an attempt would mean giving them the opportunity they had been waiting for to occupy Anatolia. From this point of view, particularly in the initial stage of the National Struggle Period, unconventional warfare was adopted rather than conventional warfare and utmost effort was made in order to spread the resistance movement to all segments of the society. However, since the Turkish military historiography is focused on battles, the said unconventional warfare activities could not be brought to light with all the details and the relation of the National Struggle Period over battles continued. This approach prevented the aforementioned period which is an extremely rich laboratory in terms of unconventional warfare to be understood as is due and take its rightful place in national/international literature. In this article written based on the archival documents in order to contribute to filling a gap in the literature, “historical method” is adopted which is a method used in setting forth of cases/phenomena happened in the past or in examining the relation of a problematic with the past and “archival research” and “literature review” methods were used as data collection technique.

Keywords: The Western Front, Kuvayımillîye (National Forces), Unconventional Warfare, Conventional Warfare, The Turkish National Struggle Period.

Giriş

İngilizlerin “unorthodox warfare”, Fransızların “la guerre non conventionelle” ve Amerikalıların “unconventional warfare” olarak adlandırdıkları “nizami olmayan harp” Türkçe’ye gayrimuntazam harp,

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

teamül dışı harp, serbest harp şeklinde çevrilmekle birlikte, “*gayrinizami harp*” tabiri benimsenmiş ve dilimize bu haliyle yerleşmiştir.¹

Genellikle konvansiyonel birlikler haricindeki kuvvetlerce, konvansiyonel birliklerle koordineli veya onlardan bağımsız olarak uygulanan gayrinizami harp; savunma konsepti kapsamında ülke topraklarının işgaline karşı mukavemet harekâtı başlatmak, saldırı/taarruz konsepti kapsamında ise ilgi/etki alanındaki ülkelerde düşmanı yıpratıp, zayıf düşürmek ve dost unsurların harekâtını kolaylaştırmak adına muharebe alanının şekillendirilmesi amacıyla barış şartlarından itibaren örtülü ve/veya aleni olarak icra edilen özel bir harp türüdür.

Belirli bir cephesi, formu, zaman sınırı olmayan, paramiliter örgütlenmelerden, bir dış kaynaktan ve/veya gayrimeşru kaynaklardan beslenen ve başarısı büyük oranda halk desteğine bağlı olan gayrinizami harbin kapsamı literatürde farklı şekillerde tasnif edilmiştir. Amerikan ordu talimnamelerine göre gayrinizami harp birbiriyle ilişkili; gerilla harbi, yıkıcı faaliyetler ve kurtarma-kaçırma harekâtından oluşmaktadır.² Askerî tarihçi Otto Heilbrunn, gayrinizami harbi önce askerî ve askerî olmayan harekât olarak iki grup halinde tasnif etmiş; ardından da gerilla harekâtı ve özel kuvvetler harekâtını askerî harekât; propaganda, yıkıcı hareketler, psikolojik ve politik harp, sızma ile ekonomik harbi ise askerî olmayan harekât kapsamında değerlendirmiştir.³ Türk Silahlı Kuvvetleri'nin kurmay subay kadrosunun en önemli tedarikçilerinden Kara Harp Akademisi yayınlarında gayrinizami harp; gerilla harbi, yer altı faaliyetleri ve kaçma-

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

¹ M. Cihat Akyol, *Kontrgerilla* (Ankara: Şafak Matbaası, 1990), 46-47.

² Department of the Army Field Manual (FM) 31-21, *Guerilla Warfare and Special Forces Operations* (Washington: Headquarters, 1961), 3. Benzer bir sınıflandırma için bk. Ferhat Çalışkan, “ABD Doktrinlerinde Düzensiz Savaş Kavramının İncelenmesi” (Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, 2014), 49.

³ Otto Heilbrunn, *Düşman Gerisinde Harp* (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1974), 29.

Zeynel LEVENT

kurtulma olarak üç bölüm halinde tasnif edilmiştir.⁴ Özel Kuvvetler Komutanlığı'nın önemli isimlerinden Mehmet Cihat Akyol gayrinizami harbin; gerilla harbi, yıkıcı faaliyetler ve kurtarma-kaçırma harekâtından oluştuğunu ifade etmiştir.⁵ Kara Kuvvetleri Komutanlığı da yapmış olan Kemal Yamak ise gayrinizami harbi; gerilla harbi, özel kuvvetler harekâtı ve mukavemet harekâtı olarak üç başlık altında toplamıştır.⁶

19 ve 20. yüzyılda icra edilen birçok mukavemet harekâtında olduğu gibi Millî Mücadele Dönemi'nin (1919-1922) özellikle başlangıç safhasında Türk milletince gayrinizami harp yöntemlerine başvurulması bir tercih değil zorunluluktur. Mondros Mütarekesi hükümleri gereğince Osmanlı ordusuna personel ve silah kadrosu sınırlaması getirildiğinden, Eylül 1919 tarihi itibarıyla tüm askerî kuvvetlerin toplamı 50 bin kişiyi geçmemektedir. Ordu envanterindeki silah ve mühimmatın önemli bir bölümüne İtilaf Devletleri'nce el konulmuş, geriye eski model ve tip/mermi çapı bakımından standart olmayan silahlar kalmıştır. Bu kadar az asker ve silah-teçhizatla işgal güçlerine karşı koymak mümkün olmadığından⁷ harbi toplumun tüm katmanlarına yaymak, mücadeleyi bir halk savaşı haline getirmek ve topyekûnlaştırmak yoluna gidilmiştir.⁸

Mukavemet harekâtının benimsenmesi ve kısa sürede Anadolu coğrafyasının geneline yayılmasında Kuvayımillîye'nin büyük katkıları olmuştur. Yaşadığı yörenin işgale uğramasını önlemek ya da işgale uğramış yurt topraklarının kurtarılmasını sağlamak amacıyla teşkil edilen kişisel,

⁴ Özel Harp (Gayri Nizami Harekât-Gayri Nizami Harekâta Karşı Koyma-Psikolojik Harekât) (İstanbul: Kara Harp Akademisi Yayını, [t.y.]), 1-3.

⁵ M. Cihat Akyol, *Gayri Nizami Harp* (İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 1970), 18.

⁶ Kemal Yamak, *Gölgede Kalan İzler ve Gölgeleşen Bizler* (İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2006), 245-246.

⁷ *Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi*, Cilt: II, 2. Kısım, yay.haz. Tevfik Ercan (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1991), 33-34.

⁸ Lin Piao, *Yaşasın Halk Savaşının Zaferi*, çev. Süleyman Ege (Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1968), 16-17.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

yerel, bölgesel nitelikli silahlı direniş grupları olarak tanımlanabilecek olan Kuvayımilliye'nin⁹ kuruluşu için ilk hareketin kimden geldiği hususu tartışmalıdır. İzmir'in işgali üzerine Albay Kâzım (Özalp) Bey'in, genç subaylarla yaptığı görüşmede onları mukavemete teşvik ettiğini söyleyenler olduğu gibi,¹⁰ bu konudaki ilk yazılı önerinin Burdur Askerlik Şubesi Reisi İsmail Hakkı Bey'e ait olduğunu ve silsile yoluyla Harbiye Nezareti'ne kadar ulaşan bu önerinin onaylandıktan sonra Batı Cephesi'nde uygulamaya konulduğunu iddia edenler de vardır.¹¹ Bazı eserlerde ise Yunan işgalinin yayılmasıyla birlikte Kuvayımilliye ruhunun uyandığı söylenmekte¹² ve Kuvayımilliye, işgale karşı toplumsal bir içgüdüyle, kendiliğinden başlamış bir hareket olarak gösterilmektedir.¹³ Esasen bu çaptaki bir mukavemetin kendiliğinden oluşması mümkün değildir. 600 yıllık bir devlet geleneği içinde yetişmiş ve deneyim kazanmış bir kadronun, örgütsüz, plansız ve bağımsızca bir başkaldırıdan çok; meşruiyet ve hukuka bağlı, düzenli bir

⁹ Ahmet Emin Yaman, "Milli Ordudan Düzenli Orduya," *A.Ü. TİTE Atatürk Yolu Dergisi*, 2, 6 (1990): 377-401. İzmir'in işgalinden sonra Balıkesir'de toplanan kongrede gündeme getirilen konular ve sonrasında yaşanan gelişmelerden anlaşıldığına göre; kuruluş gayesi Yunan işgal ve mezalimine son vermek olan Kuva-yı Milliye siyasi bir teşkilat olmadığı gibi, hilafet makamıyla da çekişme içinde değildir ve şayet Kuva-yı Milliye olmazsa, bölge halkı Yunan tecavüzü karşısında müdafaasız kalacaktır. Detaylı bilgi için bk. BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 640, Gömlek No: 137, Tarih: 08.08.1335; BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 641, Gömlek No: 26, Tarih: 10.08.1335.

¹⁰ Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, çev. Cemal Köprülü (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1971), 78-79.

¹¹ *Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri* (Ankara: Harita Genel Müdürlüğü, 1982), 313; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi: Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne*, 2. Kitap (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1992), 224.

¹² *Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi*, Cilt: II, 1. Kısım, 99-100.

¹³ Murat Köylü, "Milli Mücadele Döneminde Türk-Yunan Lojistik Sisteminin Karşılaştırılması," *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi* 5 (2016), 68-69; Semiyon İvanoviç Aralov, *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları*, çev. Hasan Âli Ediz (İstanbul: Burçak Yayınevi, 1967), 36-37; Kurt Steinhaus, *Atatürk Devrimi Sosyolojisi*, Cilt: I, çev. Necdet Sander (İstanbul: Yeni Gün Basın ve Yayıncılık, 1999), 94-95.

Zeynel LEVENT

mücadele yöntemini benimsemesinde, Anadolu'daki devlet deneyiminin etkisi büyüktür.¹⁴ Kuvayımilliye'nin örgütlenmesi için Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra Mustafa Kemal Paşa ve dönemin mebusları da yoğun çaba sarf etmişlerdir.¹⁵

Millî Mücadele Dönemi'nde bir yandan İtilaf Devletleri konvansiyonel birliklerine karşı mukavemet harekâtı icra edilirken, diğer yandan da bir/birkaç hamî devlet tarafından desteklenen azınlıklar ve İstanbul Hükümeti ile Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin etkisindeki ayrılıkçı grupların yıkıcı faaliyetlerine karşı mücadele edilmek zorunda kalınmıştır.¹⁶ Bu mücadelede İzmir'in işgali bir dönüm noktasıdır. Anadolu'nun diğer bölgelerinde fitili çok daha önce ateşlenen mukavemet harekâtı Yunan askerî birliklerinin İngiltere'nin desteğiyle 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir limanına ayak basmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Nitekim İstanbul'daki İtilaf Devletleri Yüksek Komisyonu'ndan İngiltere'ye gönderilen bir notada; Birinci Cihan Harbi'nde yenilmiş, Mondros Mütarekesi'ni imzalamış ve içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak için her şeyden vazgeçmeye hazır bir yönetime barış şartları için dayatmanın kolay olduğu; ancak Yunan birliklerinin İzmir'e ayak basmasıyla birlikte tüm koşulların değiştiği ve "direniş hareketinin başladığı" belirtilmiştir.¹⁷

¹⁴ Oral Sander, *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi* (Ankara: İmge Kitabevi, 1993), 300.

¹⁵ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Cilt: I-III (Açıklamalı Dizin ile) (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2006), 86.

¹⁶ Fahri Yetim, "Millî Mücadele Döneminde İsyanların Gölgesinde Düzce ve Çevresinde Asayiş Sorunları," *Hacettepe Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 13, (2011): 54-57.

¹⁷ "Kemalist Movement in Anatolia", *High Commission in İstanbul, British Documents on Foreign Affairs: Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print, Series: B (Turkey, İnan, and the Middle East 1918-1939)*, Vol.: I (15 May 1919), (University Publications of America): 133-136.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

Millî Mücadele Dönemi'nin özellikle 1919 yılı ortasından 1920 yılı sonuna kadar olan bölümünde Kuvayımilliye marifetiyle¹⁸ son derece başarılı gayrinizami harp faaliyetleri icra edilmiş olmasına rağmen, bu mücadelenin özellikle yabancı literatürde gayrinizami harp kategorisinde değerlendirilmemiş olması dikkat çekicidir. İsviçre'de hazırlanan ve önemine binaen Türkçe'ye çevrilerek dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı imzasıyla 1963 yılında askerî birliklere dağıtımı yapılan “*Topyekûn Mukavemet: Herkes İçin Çete Harbi Rehberi*” adlı eser bu durumun örneklerinden biridir. Bahse konu eserde Fransız İhtilâli sırasında Vendee'deki mücadeleden başlayarak Kıbrıs'ta EOKA'nın¹⁹ faaliyetlerine kadar otuz sekiz mücadele “*Geçmiş zamandaki ve zamanımızdaki en önemli çete harbi faaliyetleri*” başlığı altında verilmiş olmasına rağmen; Millî Mücadele Dönemi'ne değinilmemiştir. Yine modern gayrinizami harp teorisyenleri tarafından hazırlanan ve gayrinizami harbin doktrinize edilmesine büyük katkı sağlayan eserlerde de Millî Mücadele Dönemi'nden bahsedilmez.

Literatürdeki eksikliğin giderilmesine katkı sağlamak amacıyla hazırlanan bu çalışmada Millî Mücadele Dönemi'nin en önemli cephelerinden biri olan Batı Cephesi'nde verilen çok boyutlu mücadelenin gayrinizami harp boyutuna değinilecek ve verilen mücadele modern gayrinizami harp konseptine uygun olarak gerilla harbi, kontrgerilla harbi, yıkıcı faaliyetler ve kurtarma-kaçırma harekâtı başlıkları altında tasnif edilecektir.

Gerilla Harbi

Stratejik açıdan zayıf olan tarafın kendi seçtiği yer ve zamanda başvurduğu taarruzî karakterli harp biçimi,²⁰ olarak

¹⁸ Sabahattin Selek, *Millî Mücadele-I: Anadolu İhtilalı* (İstanbul: Burçak Yayınevi, 1966), 5, 65, 113.

¹⁹ EOKA: Ethniki Organosis Kypriou Agoniston: Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü.

²⁰ Max Boot, *Görünmeyen Ordular: Gerilla Tarihi*, çev. Fethi Aytuna (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2014), xix.

Zeynel LEVENT

tanımlanabilecek olan gerilla harbine Batı Cephesi'nde Kuvayımilliyeye birliklerince sıklıkla başvurulmuştur. 57'nci Fırka Komutanı Albay Şefik (Aker) Bey; Aydın'da el altından yaptığı teşebbüste, halkın ileri gelen tabakasından olumlu bir cevap alamadığı için “vatanın asi çocuklarıyla” elbirliği yapmak zorunda kaldığını, böylece ihtiyaç duyulan “kanun harici kuvvetleri” kurup, silahlandırarak Kuvayımilliyeye çatısı altında topladığını ve onları siyasetin gerektirdiği “maske altında” sevk ve idare ettiğini ifade etmektedir. Şefik Bey'in Yunan ordusuna karşı uyguladığı harp yöntemi; düşmanın üstün kuvvetleriyle ciddi bir cephe muharebesi yapmaktan kaçınarak, seyyar müfrezelerle zayıf ve dağınık birliklerini baskınlarla, pusularla ezmek ve lojistik destek faaliyetlerini engellemekten ibarettir ki bu tarz bir muharebe, üstün ve düzenli düşman kuvvetlerine karşı, zayıflığını takdir eden taraf için en uygun mukavemet yöntemidir.²¹

Ödemiş Jandarma Komutanı Yüzbaşı Tahir Fethi Bey de “Ödemiş Kuvayımilliyeye Komutanı” imzasıyla 29 Mayıs 1919 tarihinde 17'nci Kolordu Komutanlığı'na gönderdiği raporda; teşkil edilen millî kuvvetlerle düşmana karşı ileri karakollar tesis edeceğini ve bu kuvvetler çoğaldıkça teşkilatın genişletilerek cephenin daha ileri sürüleceğini, düşman haberleşmesini kesmek amacıyla İzmir ile Ödemiş arasındaki telgraf tellerinin ve Yunan ordusunun önemli bir ulaşım kaynağı olan demiryolunun tahrip edileceğini bildirmiştir. Yüzbaşı Tahir Fethi'nin 31 Mayıs 1919 tarihli başka bir raporunda ise kuvvetinin bir taburu geçtiği, bu millî kuvvete “Yiğit Ordu” adının verildiği, Manisa ile Salihli arasında bir cephe teşkil edildiği, İzmir'den gelen posta treninin geriye dönmeye mecbur edildiği bildirilmiştir.²²

²¹ M.Şefik Aker, *57'nci Tümen Aydın Millî Mücadelesi (1918-1920)* (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006), 180-181, 519.

²² *Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Cilt: II, 1. Kısım*, yay.haz. Hakkı Güvendik (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1963), 91-92.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

Kuvayımilliye birliklerinin verdiği gerilla harbine ait bilgileri Yunan kaynaklarında da görmek mümkündür. Yunan ordusunda görevli Albay BÜjak'ın anlatımıyla, 2 Haziran 1919 sabahı Bergama'dan Dikili'ye giden bir Yunan askerî konvoyu yolda Türk çetelerin saldırısına uğramış, Yunan konvoyunun biraz hırpalanması sonrasında çeteler geri çekilmiş ve ardından da Bergama'daki Yunan askerî birliklerine saldırmışlardır.²³

16 Ağustos 1919 tarihinde İzmir'in Tire ilçesi Gökçen (Fata) Beldesi'nde Gökçen Efe tarafından Yunan kuvvetlerine yapılan baskın ise Millî Mücadele Dönemi'nin "*Galip Hoca*"sı Celal Bayar tarafından "*şaheser bir gerilla harbi*" olarak tanımlanmaktadır. Fata'yı işgal eden Yunan askerlerinin durumu hakkında istihbarat toplamak amacıyla iki zeybek yerleşim merkezine gönderilmiş, bunların getirdikleri bilgiler doğrultusunda planlama yapılmış, Tire ve Ödemiş istikametinden Fata'ya gelen telefon hatları kesilmiş, Gökçen Efe kumandasındaki atmış kadar gönüllü altı müfrezeye ayrılmış ve ani bir baskınla Fata'da 3-4 kişi dışında tüm Yunan askerleri öldürülmüş, bol miktarda silah-mühimmat ele geçirilmiştir.²⁴

Değirmencik-Balatçık arasındaki demiryolu köprüsü ve kargir köprüünün tahribi konusundaki rapor da gerilla harbine yönelik kıymetli ipuçları vermektedir.²⁵ Yine Batı Cephesi Komutanı Mirliva Ali Fuat Bey'in imzasıyla 25 Temmuz 1920 tarihinde çıkarılan bir emir, düzenli ordu birlikleri ile milis kuvvetlerin/yardımcı kuvvetlerin birlikte kullanıldığının ve bu kuvvetlerce "*harb-i sagîr (gerilla harbi)*" yapıldığının en net göstergelerinden biridir. Bahse konu emir, bazı bölgelerin düzenli ordu, bazı

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

²³ Albay BÜjak, *1918-1922 Yunan Ordusunun Seferleri (113 Sayılı Askeri Mecmua Lâhikasıdır)*, çev. İbrahim Kemal (İstanbul: Askeri Matbaa, 1939), 183.

²⁴ Celal Bayar, *Ben de Yazdım: Millî Mücadele'ye Giriş*, Cilt: 7 (İstanbul: Medya Ofset, 1997), 50-52.

²⁵ ATASE Arşivi, İSH-8/B Kataloğu, Kutu No: 439, Gömlek No: 123, Tarih: 19.02.1336.

Zeynel LEVENT

bölgelerin ise ordu birlikleri ve milis kıt'alarca müştereken savunulmasına yönelik planlamanın ilgililere tebliği olarak da değerlendirilebilir. Emirde, Kütahya ve Saruhan Mıntıka Komutanlıkları'nın bünyesinde teşekkül eden millî taburların vazifesi, düşmana karşı harb-i sagır yapmak, asayişin teminini sağlamak ve diğer birliklere yardım etmek olarak belirtilmiştir. Mentеше Mıntıka Kumandanlığı'nın vazifesi "*Yunan ordusunun yan ve gerilerinde*" harb-i sagır yapmak, asayişin temin etmek ve mıntıkasını müdafaa etmektir. Kuva-yı Tedibiye Komutanlığı (Çerkez Ethem Müfrezesi) ise icab-ı hâle göre vazife alacak, hangi mıntıkada hareket edecek ise o mıntıkada mezkûr müfrezeye azami yardım sağlayacaktır.²⁶ Bahse konu emirden kısa bir süre sonra 14'üncü Kolordu Komutan Vekili Albay Kâzım Bey'in cephe durumu hakkında Balıkesir'den Harbiye Nezareti'ne yazdığı raporda; Salihli Cephesi'nde yirmi atlıdan oluşan bir Yunan süvari keşif kolunun Kuvayımillîye tarafından pusuya düşürüldüğü ve on iki tanesinin öldürüldüğü, geri kalanların kaçtığı; Papaslı karyesi civarında süvari, piyade ve bir makineli tüfekten oluşan bir Yunan müfrezesiyle Kuvayımillîye arasında çarpışma çıktığı ve Yunanlıların güneye doğru çekildiği, Soma mıntıkasında ise Yunanlılarla Kuvayımillîye keşif kolları arasında çatışmalar olduğu anlatılmaktadır.²⁷ Bu durum Kuvayımillîye birliklerinin pusu, taciz ve istihbarat toplama faaliyetlerinde etkin olarak kullanıldığı ve bu suretle gayrinizami harp yapıldığının göstergesidir.

Arşiv belgelerinden de Batı Cephesi'ndeki bazı çatışmalarda Kuvayımillîye'nin en az düzenli ordu birlikleri kadar mukavemet gösterdiği anlaşılmaktadır.²⁸ Salihli Cephesi'ndeki 23'üncü Fırka'nın

²⁶ Kâzım Özalp, *Millî Mücadele (1919-1922)*, Cilt: I (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988), 149-150.

²⁷ *Harb Tarihi Vesikalari Dergisi* 7 (Mart 1954), (Genelkurmay Basımevi, Vesika No: 143).

²⁸ ATASE Arşivi, İSH-14/A Kataloğu, Kutu No: 972, Gömlek No: 9, Tarih: 18.05.1336; ATASE Arşivi, İSH-14/B Kataloğu, Kutu No: 945, Gömlek No: 89, Tarih: 11.12.1336;

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

Yunan taarruzuyla tamamen dağılmasına rağmen; altı yüz mevcutlu Kuvayımilliye'nin ayakta kalmayı başarması,²⁹ Umurlu'nun kuzeyindeki Kestanelik Mevkii'nde yeniden başlayan Yunan taarruzlarının Kuvayımilliye'nin karşı taarruzları ile püskürtülmesi³⁰ ve Aydın'ın Yunan ordusundan temizlenmesi bu durumun somut göstergeleridir.³¹

Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde düşman hatlarının yan ve gerisinde icra edilen gayrinizami harp faaliyetlerinin en önemli örneklerinden biri de Demirci Kaymakamı İbrahim Ethem (Akıncı)'in liderliğindeki “*Demirci Akıncıları*”nın faaliyetleridir. 1920 yılında Dâhiliye Vekâleti'nce Kaymakam sıfatıyla Demirci'ye görevlendirilen İbrahim Ethem Bey'in³² kurduğu Demirci Akıncıları kendi döneminde gerilla harbinin en gelişmiş örgütlenme modeli olarak tanımlanabilir. Demirci Akıncıları, 13 Ekim 1921 tarihinde yayımlanan ve bir akıncı/gerilla teşkilatına dair tüm detayları içeren kırk maddelik bir “*Akıncı Yasası*”na da sahiptir.³³ “*İstiklâl Harbi'nde Demirci Akıncıları (Gerilla)*” adlı kitabı derleyen ve kendisi de bir asker olan Baki Vandemir; Demirci Akıncıları'nın verdiği mücadeleyi “*Bu menkabe bizde (küçük harb) denilen bir gerilladır.*” sözleriyle açıklamaktadır. Vandemir, Demirci Akıncıları'nın

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

BOA, DH.İUM., Dosya No: 12, Gömlek No: 2, Tarih: 26.06.1338.

²⁹ ATASE Arşivi, İSH-11/A Kataloğu, Kutu No: 672, Gömlek No: 70, Tarih: 28.06.1336.

³⁰ BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 645, Gömlek No: 86, Tarih: 06.09.1335.

³¹ BOA, KMS., Dosya No: 52, Gömlek No: 86, Tarih: 04.10.1337.

³² İbrahim Ethem Bey'in kimliği ve faaliyetleri için bk. BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 34, Gömlek No: 81, Tarih: 20.06.1338; BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 35, Gömlek No: 50, Tarih: 27.06.1338; BOA, DH.İUM., Dosya No: 20, Gömlek No: 14, Tarih: 27.08.1338; BOA, DH.EUM.SSM., Dosya No: 14, Gömlek No: 66, Tarih: 29.12.1338 ve BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Kutu: 10, Gömlek: 59, Sıra No: 8, Tarih: 10.02.1929; BCA, Fon Kodu: 30-18-1-1, Kutu: 6, Gömlek: 51, Sıra No: 4, Tarih: 09.09.1336.

³³ İbrahim Ethem Akıncı, *Demirci Akıncıları* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1978), 112-117.

Zeynel LEVENT

kuruluş amacını “Yunanlıların taarruzları halinde güvenilir eratı yanlarına alarak dağa çekilmek ve oradan düşman gerilerine saldırmak, akınlar yapmak” şeklinde özetlemiştir.³⁴ Millî Müfrezeler kaldırıldıktan sonra dahi gerilla harbi yapmaya devam eden Demirci Akıncıları,³⁵ özellikle Balıkesir, Çanakkale ve Manisa havalisinde etkili olmuşlardır.³⁶ Özetle Kuvayımilliye müfrezelerinin kaldırılmasından sonra da akıncı ve gönüllü müfrezeleri düzenli ordu ile işbirliği içinde faaliyetlerini sürdürmüş ve işgal alanı içinde Yunan kuvvetleri gerisinde baskın, pusu, ikmal kollarına taarruz gibi faaliyetlerde bulunarak, Yunan ordusunu geri emniyeti için daha fazla kuvvet ayırmak zorunda bırakmışlardır.³⁷

Yine Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Bey imzasıyla Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti’ne gönderilen bir telgrafta; düşman gerileri ve ulaştırma yolları üzerine akınlar düzenlemek, tren/telgraf hatlarını tahrip etmek, menzil müesseselerinin faaliyetlerini önlemek amacıyla düzenli ordu birlikleri emrinde “Akıncı Müfrezeleri” teşkil olunacağı, bu müfrezelerin her birinin bir veya iki zabıt, on tahripçi neferi, yirmi akın efradı olmak üzere toplam otuz kişiden oluşacağı, bunların atlı olmasının tercih sebebi olduğu, özel olarak seçilecek bahse konu efradın tüfek, rövelver (tabanca), kılıç veya kasatura ve bomba ile silahlandırılmaya çalışılacağı bildirilmiş; bunların gönüllü teşkilatı olmayıp, nizami birlik oldukları vurgulanmıştır.³⁸ Sonraki günlerde de Sakarya’nın batısında

³⁴ *İstiklâl Harbi’nde Demirci Akıncıları (Gerilla)*, der. Baki Vandemir (İstanbul: Askeri Matbaa, 1936), 1-6.

³⁵ Nurettin Türsan, *Atatürk’ün Türk Kurtuluş Savaşı Stratejisi* (Ankara: ATASE Birinci Askeri Tarih Semineri Yayınları, 1983), 21.

³⁶ Selçuk Aybek, *Kurtuluş Namlunun Ucunda* (Ankara: İnkılâp Kitabevi, 2006), 223.

³⁷ Sıtkı Aydinel, “Güneybatı Anadolu’da Kuva-yı Milliye Harekâtı” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988), 97-106.

³⁸ *Harb Tarihi Vesikalari Dergisi* 56 (Haziran 1966), (Genelkurmay Basımevi, Vesika No: 1286).

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

Fahredden (Altay) Bey gibi subayların idaresinde “gerilla ve süvari süpürme operasyonları” icra edilmeye devam edilmiştir.³⁹

Gayrinizami Kuvvetlere Karşı Harekât (Kontrgerilla Harekâtı)

Ülke içinde çıkacak bir ayaklanmayı bastırmak veya işgal edilmiş düşman topraklarında hasım tarafından başlatılacak bir gerilla harekâtını sönmülmendirmek amacına matuf olan ve konvansiyonel ordu birliklerinden daha ziyade, dost gerilla unsurlarıyla icra edilen bir harekât türü⁴⁰ olan gayrinizami kuvvetlere karşı harekât Millî Mücadele Dönemi'nde geniş bir uygulama alanı bulmuştur.

İtilaf Devletleri, İstanbul Hükümeti, Ermeni ve Rum azınlıklar ile onların yerli işbirlikçileri tarafından ayrı ayrı veya müştereken başvuru olan “gerilla harbi” uygulamalarına Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti yine aynı usulle karşılık vermiş ve gerilla harbi esaslarına göre mücadele eden Kuvayımilliye ile Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti gibi paramiliter oluşumlardan ziyadesiyle istifade etmiştir.⁴¹ Bunlar hayata geçirildikleri dönem itibarıyla türünün kayda değer örneklerini teşkil etmektedir.

³⁹ Stanford J. Shaw, “Türk İstiklâl Harbi,” *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15 içinde, (Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002), 879.

⁴⁰ Akyol, *Kontrgerilla*, 58-67.

⁴¹ ATASE arşiv belgeleri arasında bulunan; “Gerektiğinde İzmir’in güneyinde millî kuvvetlere yardıma gitmek, ayaklanma ve işgalleri karşılamak üzere Müdafaa-i Milliye ve Redd-i İlhak Cemiyetleri'nin oluşumunu engelleyecek herhangi bir memurun en ağır cezalandırılacağı”na dair telgraf, bu tür paramiliter kuruluşlardan gayrinizami harp konusundaki beklentiyi göstermesi açısından dikkat çekicidir. Detaylı bilgi için bk. ATASE Arşivi, İSH-1 Kataloğu, Kutu No: 18, Gömlek No: 54, Tarih: 05.07.1335. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (Başbakanlık Osmanlı Arşivi) nde bulunan bir başka arşiv belgesinde de bu cemiyetlerin, yerel halkın teşkilatlanması ve (gayrinizami harbin başarıya ulaşmasının en önemli şartlarından biri olan) halk desteğinin sağlanması açısından üstlendiği misyona dikkat çekilmiştir. Detaylı bilgi için bk. BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 642, Gömlek No: 25, Tarih: 17.08.1335.

Zeynel LEVENT

Balkan Harbi ile birlikte Ege Adaları'nın Yunanistan'a geçmesi ve Yunanistan'ın Megali İdea doğrultusunda Batı Anadolu üzerinde beslediği emeller Rum çetelerini hızla siyasallaştırıp, Yunanistan'a hizmet eder hale getirmiştir. Birinci Cihan Harbi'nin başlamasıyla Ege Adaları'na yerleşen İngiliz ve Fransızlar da Anadolu ve Rumeli'den adalara göç eden Rumlar'dan "çete" teşkil etmeye başlamışlardır.⁴² Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla birlikte Yunanistan, harekât ortamını şekillendirmek ve İzmir'i Yunan işgaline hazırlamak amacıyla bir dizi faaliyet içine girmiştir. "Küçük Asya Cemiyeti"⁴³ adlı teşkilatın kurulması ve bu cemiyet ile Yunan Kızılhaçı ve Rum okullarında faaliyet gösteren Rum İzci Teşkilatı'nın çabalarıyla silahlı bir Rum kuvveti meydana getirilmesi, "Rum Muhacirleri Merkez Komisyonu"nun Anadolu'da karışıklık çıkarmak gayesiyle Yunanistan'dan çete ve personel göndermesi, askerlik çağına gelen Rumların Midilli ve Sakız Adası'na götürülerek askerî eğitime tabi tutulması ve Mart-1919'da Yunan Siyasi Temsilcisi vasıtasıyla Melan (Melas) adlı komitacının İzmir'e getirilmesi bu kapsamdaki faaliyetlerden bazılarıdır.⁴⁴ Ayrıca Yunan Kızılhaçı sağlık malzemesi görüntüsü altında Anadolu'ya silah-mühimmat sokmuş; yıkıcı propaganda yapıp, çeteler

⁴² Hakan Yaşar, "II. Meşrutiyet'in İlanından Yunan İşgaline Batı Anadolu'da Eşkışyalık (1908-1919)" (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015), 459-460, 534-551. Yunan işgal kuvvetleri ve bunların yerli işbirlikçilerinin oluşturduğu çetelerin Batı Anadolu'da yaptıkları büyük çaplı tahribat ve yerli halka reva gördükleri eziyet arşiv belgelerine de yansımıştır. Detaylı bilgi için bk. BOA, DH.İ.U.M., Dosya No: 20, Gömlek No: 14, Tarih: 26.12.1339.

⁴³ 1909 yılında Atina'da kurulan Küçük Asya (Asya-yı Suğra) Cemiyeti'nin arşiv belgelerine göre gayesi; Megali İdea'ya erişmek için Osmanlı topraklarına çete ve casuslar göndererek, emniyeti ihlal etmektir. Bahse konu cemiyetin Birinci Cihan Harbi yıllarından Milli Mücadele Dönemi sonuna kadar yaşanan süreçte Yunanistan öncelikli olmak üzere İtilaf Devletleri ve Osmanlı toprakları üzerinde yaşayan ayrılıkçı gruplara önemli yardımları olmuştur. Cemiyetin faaliyetleri hakkında detaylı bilgi için bk. BOA, DH.HMŞ., Dosya No: 2, Gömlek No: 7, Tarih: 24.02.1335.

⁴⁴ Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi: İzmir, Aydın, Manisa, Denizli (1919-1923)* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2014), 32-36.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

teşkil etmiş; isyan çıkarmaya çalışmıştır.⁴⁵ Anadolu topraklarının Yunanistan'a ilhakı amacıyla yoğun çaba sarfeden Küçük Asya Cemiyeti, Yunan Kızılhaçı ve Yunan subaylarının yıkıcı/bozguna faaliyetleri dönemin İzmir Emniyet Müfettişliği raporlarına da yansımıştır.⁴⁶ Yine bu dönemde askerî ve siyasi faaliyetler ekonomik faaliyetlerle de desteklenmiş, Yunan Millî Bankası'nın Kasım 1919'da İzmir'de açılan şubesi aracılığıyla İzmir ve çevresindeki 80 bin Rum göçmenine toplam 15 milyon drahmi kredi dağıtılmış, Rum göçmenlerin yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarının karşılanması için kampanyalar düzenlenmiş, kurulan özel bir inşaat ekibi vasıtasıyla göçmenlerin yerleştirilmesi için konut inşasına başlanmıştır.⁴⁷

İzmir'in işgaliyle birlikte Batı Anadolu'da Yunanistan destekli gayrinizami harp faaliyetleri yoğunluk kazanmıştır. Mülazım Sıtkı Bey'in Söke'de bir Rum çetesi tarafından şehit edilmesi, ardından da bu çeteyi takip için gönderilen müfrezenin pusuya düşürülmesi bu durumun örneklerindedir. Yine Ödemiş'ten Yanık Halil İbrahim Efe, Adagideli Mehmet Ağa ve Ödemişli Hakkı Paşa oğlu Fahri Bey, Balyanbolu-Nazilli yolu Taşoluk mevkiinde 23 Mayıs 1919 tarihinde Şaki Koca Mustafa tarafından kurulan pusuda şehit olmuşlardır. Şakileri para karşılığı satın alarak, bu olaya teşvik eden ise yerli Rumlardır.⁴⁸ Akhisar'da Yunan işgaline karşı ilk milli müfrezeyi kuran Manisalı Karaosmanzadelerden Halid Paşa da benzer bir tuzağın kurbanı olmuş ve 8 Temmuz 1919 sabahı birkaç yüz kişilik Rum çetesinin baskını sonucunda şehit edilmiştir.⁴⁹ 1920 yılı Ekim

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

⁴⁵ Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, Cilt: I (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986), 29.

⁴⁶ BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 8, Gömlek No: 105, Tarih: 19.08.1337.

⁴⁷ Engin Berber, *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919)* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999), 323-327.

⁴⁸ Celal Bayar, *Ben de Yazdım: Milli Mücadele'ye Giriş*, Cilt: 6 (İstanbul: Medya Ofset, 1997), 77.

⁴⁹ Süvari Yüzbaşı Ahmed, *Türk İstiklâl Harbi Başında Milli Mücadele*, yay. İsmail Aka vd. (İzmir: Akademi Kitabevi, 1993), 49-53.

Zeynel LEVENT

ayında İzmit ve civarında Karasu yerlilerinden 1.500 kadar Rum, içlerinde üç yüz kadar Abaza olduğu halde Karasu'da yirmi kişiyi şehit etmişlerdir.⁵⁰

Halkın canıyla birlikte malı da hedef alınmış, Müslüman ahaliye ait çok sayıda küçük ve büyükbaş hayvan ile yük ve binek hayvanı Rum çetelerince gasp edilmiştir. Kayıklarla adalara kaçırılan bu çalıntı hayvanların satılmasıyla çeteciliğin finanse edilmesi ve adalardaki Rumların iaşesinin sağlanması yanında Müslüman ahalinin Anadolu içlerine çekilmesi ve böylece bölgede nüfus yapısının Rumların lehine değiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu faaliyetleri esnasında Yunan/Rum çeteciler yerleşik Rumlardan destek görmüşler⁵¹ ve takibe uğradıkları zaman Rum köylerinde saklandıkları gibi, yerli Rum gençlerini de Yunan ordusu ve çeteler için insan kaynağı olarak kullanmışlardır.⁵² Bu gruplar, bir yandan da can ve mal güvenliği olmadığı izlenimi yaratmak adına gayrimüslim ahaliye yönelik saldırılarda bulunmuşlardır. Yunan, Rum ve Ermenilerden oluşan bir çete, 14 Kasım 1918 akşamı Halkapınar'da Yunan uyruğunda olan bir tüccarın demir fabrikasını basmış ve 2 bin lira almış; Rumlar Karşıyaka'da oturan bir İtalyan vatandaşını boğazlamış, kilisede yabancı temsilcilerin de olduğu bir törende provokatif gösteriler yapmıştır. Özetle Yunan-Rum-Ermeni çeteciler hem Müslüman hem de gayrimüslim ahaliye açık ve gizli surette çeşitli tiplerde saldırılarda bulunarak, nümayiş olayları yaratmak ve dış müdahalenin önünü açmak için her türlü yola başvurmuşlardır.⁵³

Rum çeteleri ile mücadele etmek için merkezi Koyuncu'da olmak üzere iki taburlu bir millî alay oluşturulmuş, bu alayla Birinci ve İkinci Papaslı Taarruzları gerçekleştirilmiş ve Rum gayrinizami harp unsurlarına

⁵⁰ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990), 177.

⁵¹ Yaşar, "II. Meşrutiyet'in İlanından," 550-551.

⁵² Bekir Sami Günsav, *Miralay Bekir Sami Günsav'ın Kurtuluş Savaşı Anıları*, haz. Muhittin Ünal (İstanbul: Cem Yayınevi, 1994), 77.

⁵³ Berber, *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak*, 61-64.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

ağır zaiyatlar verdirilmiştir.⁵⁴ Yalnızca silahlı mücadele ile yetinilmemiş; gerillaya karşı koymada halk desteğinin önemi çok iyi bilindiğinden yerel halka yönelik olarak uygulanan bilgilendirme/bilinçlendirme faaliyetleriyle Yunan-Rum-Ermeni gayrinizami yapılanmaları halktan tecrit edilmeye çalışılmış,⁵⁵ Yunan ordusu lehine casusluk yapan Ermeni ve Rumlar yakalanarak haklarında hukuki işlem yapılmıştır.⁵⁶

Yıkıcı Faaliyetler (Yeraltı Faaliyetleri)

Bir ülkeyi içeriden yıkmak, şayet bu mümkün olmazsa zayıf düşürmek amacıyla başvuru psikolojik harp, casusluk ve baltalama hareketleri yıkıcı faaliyetler olarak nitelenebilir.⁵⁷

Millî Mücadele Dönemi'nde sahneye konulan yıkıcı faaliyetlerin başında “iç ayaklanmalar” gelmektedir. Bahse konu ayaklanmalar iki grupta tasnif edilebilir. İlk gruptakiler; nüfuz sahibi, derebeyi, ağa, şeyh, dinî önder ve eşkıya reisi gibi insanların yeni merkezi otorite karşısında kendi çıkarlarını tehlikede görmeleri sonucunda çıkardıkları ayaklanmalardır. İkinci gruptakiler ise kışkırtmaların da etkisiyle çıkan yoksulluk ve cehalet kaynaklı ayaklanmalardır. Yıllardır devam eden harplerin verdiği usanç; dinî duyguları kuvvetli olan Anadolu halkına halife/padişah tarafından Millî Mücadele hareketinin dinsizlik, Bolşeviklik, İttihatçılık olarak gösterilmeye çalışılması; bazı Kuvayımilliye mensuplarının aşırı sert, menfi tavırları ile halktan güçlerinden fazla para ve gıda maddesi talebinde bulunmaları gibi etkenler Kuvayımilliye'ye karşı cephe alınmasına

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

⁵⁴ Süvari Yüzbaşı Ahmed, *Türk İstiklâl Harbi*, 49-53.

⁵⁵ Cahit Vural, *Gerilla'ya Giriş* (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1971), 100-101.

⁵⁶ Rahmi Çiçek, “Millî Mücadelede Ermeni-Rum-Yunan İttifakı'nın Anadolu Basınındaki Yankıları,” *A.Ü. TİTE Atatürk Yolu Dergisi* 2, 6 (1990): 295-306.

⁵⁷ Mükerrerem Erensu vd., *Gayri Nizami Harp* (İstanbul: Harb Akademileri Basımevi, 1968), 28-29.

Zeynel LEVENT

neden olmuştur.⁵⁸ Bu dönemde gerek İstanbul Hükümeti'nin, gerekse Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin faaliyetlerini yakından takip eden İngiliz yetkililerin de içinde bulunulan ağır ekonomik koşullar ve yıllardır devam eden harplerin yarattığı tahribat nedeniyle Türk halkının mukavemet harekâtına destek vermeyeceği yönündeki öngörülerini doğrultusunda⁵⁹ Millî Mücadele karşıtı ayaklanmaları maddi açıdan destekledikleri bilinmektedir.⁶⁰

Batı Cephesi'ndeki ayaklanmaların en önemlileri eski bir jandarma zabiti ve mutasarrıf olan Çerkez kökenli Ahmet Anzavur tarafından çıkarılan Birinci ve İkinci Anzavur Ayaklanmalarıdır. İstanbul Boğazı için Düzce ve Hendek havalisini, Çanakkale Boğazı için de Biga ve Gönen dolaylarını birer tampon bölge olarak düşünen ve Kuvayımilliye mensuplarını bu bölgeden uzak tutmak isteyen İngiltere⁶¹ Anzavur'un teşkilat yapması için ihtiyaç duyulan maddi desteği sağlamıştır.⁶² Anzavur'un Batı Anadolu'da çıkardığı ilk ayaklanmanın tarihi konusunda literatürde farklı ifadeler olmakla birlikte, 1 Ekim 1919 tarihinde başladığı

⁵⁸ Doğu Ergil, *Millî Mücadele'nin Sosyal Tarihi* (Ankara: Çağ Matbaası, 1981), 258-275. Kuva-yı Milliye'ye karşı yürütülen bilinçli karalama faaliyetlerin de etkisiyle muhalif bir tutum takınan bu kitlenin, çok sayıda Kuva-yı Milliye mensubunun canına kıydığı gibi, büyük enerji kaybına neden olduğu ve mukavemet harekâtını akamete uğrattığı arşiv belgeleriyle sabittir. Detaylı bilgi için bk. BOA, DHEUM.AYŞ., Dosya No: 39, Gömlek No: 41, Tarih: 08.08.1338.

⁵⁹ "National Movement in Anatolia," *High Commission in İstanbul, British Documents on Foreign Affairs: Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print, Series: B (Turkey, İran, and the Middle East 1918-1939)*, Vol.: I (12 November 1919), (University Publications of America): 158-159.

⁶⁰ Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı: Askeri, Siyasi ve Sosyal Yönleriyle* (Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1983), 195-196.

⁶¹ Özcan Mert, "Anzavur'un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler," *Belleten* 56, 215-217 (1992): 858-859.

⁶² *Harb Tarihi Vesikalari Dergisi* 18 (1956), (E.U. Basımevi, Vesika No: 452)

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

kabul edilebilir.⁶³ “*Kuva-yı Muhammediye Komutanı*” sıfatıyla Biga’ya gelen Anzavur, buradan başlayarak köy köy dolaşıp, Kuvayımilliye aleyhinde propaganda yapmış ve dinî söylemlerle büyük bir kitleyi kendi yanına çekmeyi başarmıştır.⁶⁴ Anzavur’un faaliyetlerinde Manyas’ın ayrı bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Anzavur’un bakış açısına göre Manyas sahip olduğu Çerkez nüfus nedeniyle ihtiyaç duyulacak insan kaynağını teşkil ederken, buradaki at çiftlikleri de elemanlarının kullanacağı binek hayvanı ihtiyacını karşılayacaktır. Nitekim Anzavur, Manyas’ta Millî Mücadele’yi akamete uğratmak amacıyla af ile serbest bırakılan Hacıyakup köylü Kadir ile görüşerek yüz kişilik bir çete kurmuş, takip eden günlerde Millî Mücadele karşıtı Askerî Nigehbân Cemiyeti tarafından gönderilen iki subay daha kendisine katılmıştır.⁶⁵ Anzavur’un bu tarihten sonraki faaliyetleri Türk Tarih Kurumu arşiv belgelerinden takip edilebilir. Arşivde bu konudaki ilk belge 27 Ekim 1919 tarihli bir telgraftır. Balıkesir Şimal Grubu Kuvayımilliye Komutanı Hacim Muhittin (Çarıklı) tarafından Balıkesir’den 56’ncı Fırka Komutanlığı’na gönderilen bahse konu telgrafta; Ahmet Anzavur’un Kuvayımilliye aleyhine bir cereyan hazırlamak için Batı Anadolu’da faaliyette bulunduğu, 29 Ekim tarihinde Balıkesir’i sessizce ele geçirerek, buradaki Kuvayımilliye’yi dağıtmak için tertip aldığı bildirilmekte ve Anzavur’un arkasındaki gücün İngiltere olduğuna vurgu yapılmaktadır.⁶⁶ Sonraki günlerde Anzavur’un Susurluk’ta ahaliyi Kuvayımilliye aleyhine tahrik ettiği, Kirmastı ve Karacabey’de de benzer teşebbüste bulunması halinde yakalanmasının istendiği⁶⁷ ve bu dönemde

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

⁶³ “Millî Mücadele”, *Yeni Türk Ansiklopedisi*, Cilt: 6 içinde, (İstanbul: Ötügen Yayınları, 1985), 2385.

⁶⁴ Zühtü Güven, *Anzavur İsyanı* (İstanbul: Aydınlık Matbaası, 1948), 64-67.

⁶⁵ Mert, “Anzavur’un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler,” 864-889.

⁶⁶ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 169, Tarih: 27.10.1335.

⁶⁷ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 227, Tarih: 02.11.1335.

Zeynel LEVENT

Anzavur'un beraberinde 400 kişi bulunduğu görülmektedir.⁶⁸ 12 Kasım 1919 tarihli bir başka belgeden, 13 Kasım 1919 tarihinde Manyas'ta tertip edilecek halk koşusunda Ahmet Anzavur'un halka hitap edeceğinin istihbar edildiği anlaşılmaktadır.⁶⁹

Bu bölgede geniş çaplı bir teşkilatlanmaya giden Anzavur, 16 Kasım 1919 tarihinde Balıkesir kuzeyindeki Demirkapı civarında 61'inci Fırka Komutanı Albay Kâzım (Özalp) kuvvetleriyle girdiği çatışmada bozguna uğratılmış, ancak sonraki günlerde de Anzavur'un bölgedeki tedhiş hareketlerine devam etmesi nedeniyle Çerkez Ethem Balıkesir'e gelmek durumunda kalmıştır.⁷⁰ Anzavur kuvvetleri 30 Kasım tarihinde Çerkez Ethem Müfrezeleri tarafından sıkıştırılmış⁷¹ ve önemli bir kısmı imha edilerek, isyan bastırılmış; ancak Anzavur kaçmayı başarmıştır. Başarısız olan bu ilk ayaklanma teşebbüsünden yalnızca birkaç ay sonra "Gavur İmam" müstear adlı başka bir isyancının da desteğiyle, 16 Şubat 1920 tarihinde Biga'da İkinci Anzavur Ayaklanması başlamıştır. Gönen, Bandırma ve Karacabey'i ele geçirerek Bursa'ya yönelen isyancıların üzerlerine gönderilen konvansiyonel birliklerin istenilen başarıyı gösterememesi nedeniyle yeniden Çerkez Ethem ve Demirci Mehmet Efe'nin yardımına başvurulmuştur.⁷² 16 Nisan 1920 tarihinde Susurluk yakınlarındaki Taşköprü'de Çerkez Ethem'in inisiyatifinde yürütülen on saatlik bir çatışma sonucunda asiler bozguna uğratılmış, Ahmet Anzavur kaçmış, kuvvetleri de dağılmıştır.⁷³

Literatürde, Anzavur ayaklanması bastırılmamış olsaydı, Kuva-yı İnzibatiye ile birleşen ve güzergah üzerindeki asileri de bünyesine

⁶⁸ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 308, Tarih: 11.11.1335.

⁶⁹ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 304, Tarih: 12.11.1335.

⁷⁰ *Türk İstiklal Harbi*, Cilt: II, 2. Kısım, 47.

⁷¹ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 457, Tarih: 30.11.1335.

⁷² Nurer Uğurlu, *Kuva-yı Seyyare* (İstanbul: Örgün Yayınevi, 2007), 305-311.

⁷³ Çerkes Ethem, *Çerkes Ethem'in Anıları* (İstanbul: Güniz Basımevi, 1962), 27-31.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

katan Anzavur'un Ankara'ya ulaşabileceği ve Millî Mücadele'nin yarıda kalabileceği yönünde değerlendirmeler görmek mümkündür.⁷⁴ Yine Düzce, Bolu, Hendek, Beypazarı, Yozgat, Yenihan, Zile ve Akdağmadeni'ndeki asiler ile Yunan işgal kuvvetleri arasında sıkışan millî hareketin sönmümlendirileceği, akabinde İngiliz ve Fransızlar'ın kışkırtmalarıyla Kürt ve Ermeniler'in Doğu Anadolu'da muhtariyet elde etmek için işgallere başlayacakları yönünde yaklaşımlar da mevcuttur.⁷⁵ Bu iddialar birer faraziye den öteye geçmemekle birlikte; Yunan işgal kuvvetleriyle mücadele edildiği bir dönemde çıkarılan ayaklanmaların bastırılması için büyük gayret sarfı gerektiği⁷⁶ ve mukavemet harekâtını zaafiyete uğratan bahse konu ayaklanmaların Batı Cephesi'nin geç kurulmasına, dolayısıyla da Yunan ilerlemesinin daha geç durdurulmasına neden olduğu aşikârdır.

Bununla birlikte ayaklanmaların bastırılması sırasında icra ettiği başarılı kontrgerilla harekâtları Kuva-yı Seyyare'nin ön plana çıkmasını sağlamıştır.⁷⁷ Esasen ayaklanma çıkartılması için Ahmet Anzavur'un seçilmesini de bu ayaklanmaların bastırılmasında Çerkez Ethem ve Kuva-yı Seyyare'nin başarılı olmasını da tesadüfle açıklamak mümkün değildir. Her iki başrol oyuncusu da Çerkez kökenli olduğu gibi, faaliyet gösterdikleri alan da Çerkez nüfuzun yoğun olduğu bölgedir. Bu durum modern gayrinizami harp teorisinin "*halk desteği*" boyutunun ihmal edilmediği şeklinde anlaşılabilir. Ayaklanmanın bastırılmasında Kuva-yı Seyyare'nin başarılı olmasının da modern gayrinizami harp teorisiyle tamamen örtüştüğü tespitinde bulunulabilir çünkü bir gayrinizami

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

⁷⁴ Cemal Kutay, *Çerkes Etem Hadisesi: Kendi Hatıralarıyla* (İstanbul: Türkiye Ticaret Matbaası, 1955), 42-45.

⁷⁵ Osman Fikri Topallı, *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklâl Harbi Tarihlerinde Giresun: Milli Mücadele Günlerinden İzler, Notlar, İntibalar*, haz. Veysel Usta ve Mustafa Çulfaz (Trabzon: Serander Yayınevi, 2017), 332-333.

⁷⁶ Mücteba İlgürel, *Millî Mücadele'de Balıkesir Kongreleri* (İstanbul: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1999), 261.

⁷⁷ Mert, "Anzavur'un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler," 864-889.

Zeynel LEVENT

kuvvet ancak başka bir gayrinizami kuvvetle engellenebilir. Bu dönemde İngiltere'nin de zorlamalarıyla İstanbul Hükümeti tarafından başvuru ve dönemsel olarak Ahmet Anzavur'la da bağlantılı olan başka bir yıkıcı faaliyet de “*Kuva-yı İnzibatiye*”nin teşkil edilmesidir.

İstanbul Hükümeti'nce çıkarılan kararnamede Kuva-yı İnzibatiye'nin teşkil gayesi, mevcut otoriteye başkaldırdığı iddia edilen Kuvayımilliy'e tenkili olarak gösterilmiştir. Devletin “*zabıta kuvvetlerinin yardımcı*” olarak teşkil edilen silahlı bir kuvvet olan Kuva-yı İnzibatiye'nin Harbiye ve Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olarak görev yapması planlanmıştır. Üç alaydan oluşan bir fırka büyüklüğündeki Kuva-yı İnzibatiye'nin teşkilat yapısı konvansiyonel ordu birlikleri tarzındadır. Her bölük subayları ile birlikte 250 kişi olacak, her dört bölük bir taburu, her dört tabur da bir alayı teşkil edecektir. Subaylar muvazzaf, emekli ve gönüllülerden atanacaktır. Kuva-yı İnzibatiye için 1 milyon 250 bin lira ödenek ayrılmış ve başına da ordu komutanlığı yetkisiyle Süleyman Şefik Paşa getirilmiştir. Kuva-yı İnzibatiye'nin ihtiyaç duyduğu silah ve teçhizat ise İngiliz irtibat subayının aracılığıyla İngiltere tarafından sağlanmıştır.⁷⁸

Kuva-yı İnzibatiye'nin kuruluş aşamasında, bir yandan İstanbul Hükümeti'nin talimatı gereğince her mahallede muhtarlar aracılığıyla duyuru ve telkinlerde bulunularak adam toplanmaya çalışılırken; diğer taraftan da Teşkilât-ı Mahsusa'nın eski elemanları vasıtasıyla mukabil propaganda ve telkinlerle bulunularak, halkın bu teşkilata dâhil olmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu gayrinizami yapılanmanın insan profili de son derece dikkat çekicidir. Harbiye Nezareti'nin önündeki meydanda kurulan portatif çadırlarda konuşlandırılan bu grup; işsiz, macera arayan, talim ve terbiyeden nasibini almamış insanlardan müteşekkildir.⁷⁹

⁷⁸ Kenan Esengil, *Milli Mücadele'de İç Ayaklanmalar* (İstanbul: Ağrı Yayınları, 1975), 104-107.

⁷⁹ Samih Nafiz Tansu, *İki Devrin Perde Arkası*, anlatan: Hüsamettin Ertürk (İstanbul: Pınar Yayınevi, 1964), 412, 375-377. Bu gruba, Kuva-yı Milliy'e den Kuva-yı İnzibatiye'ye

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

Bahse konu olaylar 29 Nisan 1920 tarihinden itibaren İzmit'e sevk edilmeye başlanmış ve tümen karargâhı İzmit'in 2 kilometre doğusunda kurulmuştur.⁸⁰ Anzavur'un 8 Mayıs'ta (Süleyman Şefik Paşa'dan altı gün sonra) İzmit'e gelmesi ve komutan gibi davranmasından rahatsız olan Süleyman Şefik Paşa, Kuvayımilliye ile Kuva-yı İnzibatiye arasındaki ilk çarpışmalardan sonra 21 Mayıs'ta İstanbul'a geri dönmüştür. Süleyman Şefik Paşa'dan sonra da çarpışmalar devam etmiş, millî kuvvetlerin 14 Haziran tarihinde yaptıkları taarruz sonrasında Kuva-yı İnzibatiye yenilgiye uğratılmış,⁸¹ 25 Haziran 1920 tarihinde verilen emirle de Kuva-yı İnzibatiye ilga edilmiş ve mensuplarının bir kısmı millî kuvvetlere katılmıştır.⁸²

Batı Cephesi'nde "*psikolojik harp*" unsurlarına da sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. İngiliz istihbarat birimlerinin değerlendirmesine göre, Fransızlar tarafından özellikle Bursa'da yoğun bir şekilde propaganda yapılmaktadır ki, Bursa'da bir Fransız hastanesi açılması bu faaliyetlerden yalnızca biridir.⁸³ İzmir Rumlarının Yunan ordusunca silahaltına alınacağı ve İzmir'in işgaliyle Osmanlı memurlarının görevlerini bırakmaları halinde yerlerine Yunan memurların tayin edileceği yönündeki şayialar⁸⁴

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

geçenler ile İstanbul Hükümeti emrindeki askerî personelden Kuva-yı İnzibatiye'ye görevlendirilenleri de eklemek gerekir. Nitekim arşiv belgelerinden, Adapazarı civarında faaliyette olan bir alay büyüklüğündeki Kuva-yı Milliye mensubunun Kuva-yı İnzibatiye saflarına geçtiği anlaşılmaktadır. Gerek bu tür kuvvet kaymaları, gerekse Kuva-yı İnzibatiye'nin kazandığı küçük çaplı, geçici başarılar nedeniyle Milli Mücadele zarar görmüştür. Detaylı bilgi için bk. BOA, DH.EUM.SSM., Dosya No: 42, Gömlek No: 17, Tarih: 20.08.1338; BOA, DH.EUM.SSM., Dosya No: 42, Gömlek No: 44, Tarih: 11.09.1338.

⁸⁰ Esengil, *Milli Mücadele'de İç Ayaklanmalar*, 104-107.

⁸¹ Ayten Dirier, "İstanbul-Anadolu Mücadelesi ve Kuvayı İnzibatiye" (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1992), 228-248.

⁸² "*Milli Mücadele*," 2385.

⁸³ "Nationalist Movement in Anatolia," 158-160.

⁸⁴ BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 35, Gömlek No: 50, Tarih: 27.06.1338.

Zeynel LEVENT

ile İzmir ve Aydın'ın işgali sırasında Rum, Ermeni ve Museviler tarafından yürütülen asılsız propagandanın etkisiyle her gün 5-10 askerin kıtalarından firar etmesi de propaganda faaliyetlerinin varlığı ve başarısını ortaya koymaktadır.⁸⁵ Dönemin fırka komutanları da mukavemet aleyhtarlarının yaptığı propaganda nedeniyle askerî birliklerden gruplar halinde firarlar yaşandığını doğrulamaktadır.⁸⁶ Bu konuda çok daha dikkat çekici ve vahim örnekler de vardır. Millî Mücadele'yi Avrupa nazarında zor duruma düşürmek için Yunan subaylarına İzmir'den tayyarelerle bilhassa Konya civarına geçmeleri ve ara yerlerdeki mahallerde suni olarak tertip edilen bir takım facia manzaralarının fotoğraflarının çekilerek, patriklere ve İtilaf Devletleri mümessillerine gönderilmesi yönünde talimat verilmesi bu durumun örneklerinden biridir.⁸⁷ Yine Yunan taraftarlığı ile bilinen Fransız "*Tan Gazetesi*"nde İzmir'de Türklerin Rumları öldürdüklerine dair makaleler yayımlanması basının propaganda amacıyla kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir.⁸⁸ Ayrıca Yunan asıllı yazar ve tiyatrocu Mihail Rodas, Mondros Mütarekesi'nin hemen sonrasında propaganda amacıyla İzmir'e gönderilmiş, kendisini yirmi kadar daha gazeteci takip etmiştir. Rodas'ın tabiriyle bu dönemde "*basın uyuşturucu gibi kullanılmış*", harekât alanı şekillendirilerek, İzmir halkı psikolojik olarak işgale hazırlanmıştır.⁸⁹ İtilaf Devletleri'nin baskısıyla Şeyhülislam Dürrizâde Abdullah Efendi tarafından hazırlanarak hem dönemin resmî gazetesi

⁸⁵ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 1, Belge No: 116, Tarih: 04.06.1335.

⁸⁶ M.Şefik (Aker), "İstiklâl Harbinde 57. Tümen ve Aydın Millî Cidali," *104 Sayılı Askeri Mecmua* 45 (1937), (İstanbul: Askeri Matbaa): 84.

⁸⁷ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 229, Tarih: 02.11.1335.

⁸⁸ Mustafa Duran, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1999), 28-29.

⁸⁹ Zeki Arıkan, "İzmir Basını'nın Mütareke ve İşgal Günleri," *İşgal'den Kurtuluş'a İzmir* içinde, (İhlas Gazetecilik, 2007), 46-47.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

vazifesini icra eden Takvim-i Vekâyi'de yayımlanan,⁹⁰ hem de düşman tayyareleriyle yurdun dört bir yanına dağıtılan fetva beyannameleri de dinî öğelerin kullanıldığı psikolojik harp örneklerinden birini teşkil etmektedir.⁹¹

Düşman psikolojik harp uygulamalarına karşı Millî Mücadele Dönemi'nin ilk safhasından itibaren Kuvayımilliye tarafından lokal, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından da ülke genelini kapsayacak şekilde psikolojik harp yöntemlerine başvurulduğu ve mukavemet harekâtı aleyhinde yapılan olumsuz propagandaya, karşı propaganda ile mukabele edilmeye çalışıldığı görülmektedir.⁹²

İzmir'in işgalinden kısa bir süre sonra “*Ödemiş ve Havalisi Yiğit Ordusu Kumandanı Mehmet Tahir Bey*” imzasıyla Alaşehir'de 17'nci Kolordu Komutanlığı'na gönderilen bir yazıda, Manisa ile Salihli arasında düşmana karşı cephe oluşturmak ve halkı Millî Mücadele'ye destek olmaya teşvik etmek amacıyla hazırlanan beyannameleri dağıtmak üzere Postlu Mestan Efe'nin yüz zeybeği ile birlikte gönderildiğinin bildirilmesi bu durumun göstergelerinden biridir.⁹³ Emir Zabiti Rasim Bey imzasıyla 8 Haziran 1919 tarihinde 17'nci Kolordu Komutanlığı'na gönderilen şifreli bir telgrafta da; Rum propagandası nedeniyle mücadele hissini kaybetmiş ve Yunan askerine kucak açmayı kurtuluş çaresi olarak görmeye başlamış Kula'da Rum-Yunan propagandasının önüne geçerek halkı mücadeleye ikna etmek için beş kişiden mürekkep bir heyet oluşturulduğu bildirilmiştir.⁹⁴ Yine Kuzey Batı Anadolu'daki ayaklanma sürecinde Anzavur'un Kuva-

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

⁹⁰ Osman Akandere, “11 Nisan 1920 (1336) Tarihli Takvim-i Vekâyi'de Kuva-yı Milliye Aleyhine Yayınlanan Kararlar”, *A.Ü. TİTE Atatürk Yolu Dergisi* 24 (Kasım 1999-2003): 417-467.

⁹¹ Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı*, 194.

⁹² ATASE Arşivi, İSH-7/B Kataloğu, Kutu No: 327, Gömlek No: 5, Tarih: 17.10.1335.

⁹³ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 1, Belge No: 89, Tarih: 31.05.1335.

⁹⁴ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 89, Tarih: 08.06.1335.

Zeynel LEVENT

yı Muhammediye Komutanı unvanıyla Kuvayımilliye'yi işgal gücü gibi gösteren ve halkı Kuvayımilliye aleyhine hareket etmeye çağıran propaganda amaçlı beyannameler dağıtmasına karşın; Demirci Mehmet Efe'nin de Bursa-Biga-Karacabey-Gönen ve Balıkesir'de aynı usulle cevap vermesi kayda değer bir uygulamadır.⁹⁵ İstanbul Fetvası'na karşı, Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisi Müftü Rıfat (Börekeçi) Bey önderliğinde yirmi kişilik bir grup tarafından 16 Nisan 1920 tarihinde hazırlanarak, 19-22 Nisan 1920 tarihlerinde yayımlanan Ankara Fetvası da bahse konu karşı-propaganda örneklerinden biridir.⁹⁶

Batı Cephesi'nde psikolojik harp yöntemlerinin kullanılmasına düzenli ordunun kuruluşundan sonra da devam edilmiştir. Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Bey'in talebi doğrultusunda bastırılan 1.000 adet beyannameden otuz kadarı Kuva-yı Seyyare⁹⁷ efradından Eskişehirli

⁹⁵ Tansu, *İki Devrin Perde Arkası*, 431-434.

⁹⁶ Günay Çağlar, "Milli Mücadelede Fetvalar Olayına Değişik Bir Açıdan Bakış," *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 75. Yıl Özel Sayısı 11 (1999): 265-281.

⁹⁷ Milli Mücadele Dönemi'nin çete tipi harekâta/gerilla harbine en yakın örgütlenme biçimi olan Çerkez Ethem kumandasındaki Kuva-yı Seyyare, Kuva-yı Milliye birliklerinin en büyüğüdür. 1920 yılı Haziran ayı itibarıyla Batı Anadolu'daki Kuva-yı Milliye'nin toplam mevcudunun 15 bin kişi olduğu anımsandığında, silahlı adam sayısı bazı kaynaklarda 5 bin, bazı kaynaklarda ise 6 bin olarak gösterilen Kuva-yı Seyyare'nin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Kurucusu Çerkez Ethem tarafından, çete değil; süvari ve hafif piyade kuvvetleri birlikteliği olarak tanımlanan Kuva-yı Seyyare, Türk ve Yunan konvansiyonel birlikleri arasındaki çarpışmalarda Yunan ordusunun geri bölgesini tutarak, düşmanı iki ateş arasında bırakma ve Yunan lojistik destek faaliyetlerini engelleme tarzında "gerilla harekâtı" icra ettiği gibi, "kontrgerilla harbi" olarak adlandırılacak ayaklanmaların bastırılması harekâtında da önemli yararlılıklar göstermiştir. Kuva-yı Seyyare ve Çerkez Ethem'in faaliyetleri hakkında detaylı bilgi için bk. Zeki Sarıhan, *Çerkez Ethem'in İhaneti* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 1984), 171; Yavuz Ercan, "Kuva-yı Milliye'nin Yapısı ve Niteliği Üzerinde Bir Tahlil", *İkinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri* (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1985), 233; Cemal Kutay, *Çerkez Ethem Dosyası*, Cilt: 2 (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990), 265; Erol Toy, *Türk Gerilla Tarihi* (İstanbul: Yaz Yayınları, 2000), 281; Rauf Orbay, *Siyasi Hatıralar* (İstanbul: Örgün Yayımevi,

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

olanların ailelerine dağıtılmış, geri kalanların ise 14 Ocak 1921 tarihinde tayyare ile Kütahya, Porsuk, Gediz havalisine atılması planlanmıştır.⁹⁸

Kurtarma-Kaçırma Harekâtı

Dost askerî/sivil personel ile hasım için önem arz eden düşman şahsiyetlerin hasım kontrolündeki bölgelerden, dost unsurların kontrolündeki bölgelere geçirilmesi,⁹⁹ olarak tanımlanabilecek olan kurtarma-kaçırma harekâtına Millî Mücadele Dönemi'nde sıklıkla başvurulmuştur. Bu dönemde icra edilen kurtarma-kaçırma harekâtlarında “Karakol Cemiyeti”¹⁰⁰ ve bu cemiyetin mensuplarından Şeyh Ata Efendi'nin kontrolündeki “Özbekler Tekkesi”nin ön plana çıktığı görülmektedir.¹⁰¹

Karakol Cemiyeti'nin etkili olduğu kurtarma-kaçırma harekâtlarının en başarılı örneklerinden biri Enver Paşa'nın amcası Halil (Kut) Paşa'nın

2005), 117; Barış Metin, “Şükrü Nail'in (Soysal) Hatıralarında Kuvayı Seyyare Müfrez Kumandanı Parti Pehlivan”, *Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu*, Cilt: I. yay.haz. Arzu Güvenç, Murat Saygın (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2014), 35-48; Benjamin C.Fortna, *Kuşçubaşı Eşref: Efsane Teşkilat-ı Mahsusa Subayının Hayatı*, çev. Selçuk Uygur (İstanbul: Timaş Yayınları, 2017), 72-74; BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 493, Gömlek No: 80, Tarih: 30.07.1331; BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 496, Gömlek No: 66, Tarih: 25.08.1331. Millî Mücadele Dönemi'nin ilk döneminde mukavemet harekâtına önemli katkılarda bulunan Çerkez Ethem ve kardeşleri ile Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti arasındaki bağ; mücadelenin yöntemine dair fikir ayrılıkları, Çerkez kardeşlerin konvansiyonel orduya geçişe direnç göstermeleri ve en nihayetinde başarısız Gediz Taarruzu nedeniyle tamamen kopmuş, Çerkez Ethem 29 Aralık 1920 tarihinde asi ilan edilmiştir. Detaylı bilgi için bk. ATASE Arşivi, İSH-11/B Kataloğu, Kutu No: 709, Gömlek No: 69, Tarih: 29.12.1336.

⁹⁸ ATASE Arşivi, İSH-11/B Kataloğu, Kutu No: 695, Gömlek No: 139, Tarih: 14.01.1337.

⁹⁹ Erensu vd., *Gayri Nizami Harp*, 27.

¹⁰⁰ Erdal İlter, *Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi* (Ankara: MİT Müsteşarlığı, 2002), 12.

¹⁰¹ M.Baha Tanman, “Özbekler Tekkesi”, *İslâm Ansiklopedisi*, Cilt: 34 içinde, (İstanbul: TDV, 2007), 123-124.

Zeynel LEVENT

kaçırılmasıdır.¹⁰² Bilindiği üzere Birinci Cihan Harbi'nin sonlarına doğru Gence ve Bakü'ye ulaşan Türk birlikleri Kafkas Harekâtı'nda etkili olmuş; ancak Mondros Mütarekesi hükümleri gereğince buralardan çekilmek zorunda kalmışlardır. Halil Paşa bu süreçte İstanbul'a gelmiş ve tutuklanarak Bekirağa Bölüğü'ne atılmıştır.¹⁰³ Harbiye Nezareti'nin arkasına tesadüf eden iki katlı bu taş binada tutuklu bulunduğu dönemde Halil Paşa'nın kurtarılmak/kaçırılmak istenmesinin iki temel gerekçesi vardır. Bunlardan ilki, İngilizler'in baskısıyla divan-ı harp vasıtasıyla yapılacak göstermelik bir yargılama sonrasında Halil Paşa'nın idama mahkûm edileceği yönündeki beklentidir.¹⁰⁴ İkinci etken ise Halil Paşa'nın Karakol Cemiyeti vasıtasıyla Mustafa Kemal Paşa'dan almış olduğu talimattır. Bahse konu talimatta Mustafa Kemal Paşa, Halil Paşa'nın hapisshaneden çıkar çıkmaz Anadolu'ya geçmesini ve İzmir Cephesi Komutanlığını uhdesine almasını istemiş ve bu amaçla ilgililere gerekli emirlerin verildiğini bildirmiştir.

Halil Paşa'nın hapisshaneden kaçırılmasına genç subaylar Şadi, Ziya ve Reşat Beyler aracılık etmiştir. Bu personelin katkısıyla, önceden tedarik edilmiş olan inzibat elbiseleri giyilerek hapisshaneden firar edildikten sonra, Beyazıt Meydanı'nda Karakol Cemiyeti mensuplarından üsteğmen Naci Bey ile buluşulmuş, buradan sandalla karşı kıyıda Selimiye'ye çıkılmıştır. Karaya çıktıktan sonra Çolak İbrahim Bey ile buluşulmuş ve karayoluyla devam eden yolculuk sonrasında Çamlıvar civarında Yahya Kaptan ile bir araya gelinmiştir. Eskişehir'e gitmek için burada bir hafta kadar beklenilmiş,

¹⁰² Kâzım (Karabekir) Paşa'nın günlüğünden, Halil Paşa'nın firar ettiğine dair haberin kendisine 9 Ağustos 1919 tarihinde ulaştırıldığı anlaşıldığından, bahse konu kurtarma-kaçırma harekâtının Ağustos ayının ilk günlerinde gerçekleştirilmiş olabileceği değerlendirilmektedir. Detaylı bilgi için bk. Kâzım Karabekir, *Günlükler (1906-1948)*, Cilt: 1, haz. Yücel Demirel (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009), 615-616.

¹⁰³ Volkan Marttin, "Halil Paşa'nın Hatıralarının Tarihi Kıymeti", *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi* XXXIII/1 (2018): 69-81.

¹⁰⁴ Ali Fuat Cebesoy, *Moskova Hatıraları (22/11/1920-2/6/1922)* (İstanbul: Vatan Neşriyatı, 1955), 131.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

bu esnada Karakol Cemiyeti'nden Kara Vasıf Bey ile görüşülmüş ve Mustafa Kemal Paşa'nın Halil Paşa için yeni emrinin Sivas'a doğru ilerleyerek, kendisiyle orada buluşması olduğu iletilmiştir. Halil Paşa, yanında Küçük Talat ve Karaaslan Çetesi'nden on beş kadar çete mensubu olduğu halde kayıkla İzmit Körfezi'ni aşmış, bir müddet Yenişehir civarında beklemiş ve bu esnada bir jandarma müfrezesi ile çarpışmak zorunda kalmıştır.¹⁰⁵ Bu olayla alakalı bazı detayları 56'ncı Fırka Komutanı Bekir Sami (Günsav) Bey'in 27 Ağustos 1919 tarihinde Bursa'dan Harbiye Nezareti'ne çektiği şifreli telgrafta bulmak mümkündür. Bahse konu telgrafta Bekir Sami Bey, 25 Ağustos 1919 akşamı silahlı bir çetenin (Karaaslan Çetesi)¹⁰⁶ İznik'in 8 kilometre güneydoğusuna geldiğinin haber alındığını, bu ihbar üzerine 26 Ağustos 1919 sabahı bölgeye bir jandarma müfrezesi gönderildiğini, çıkan çatışmada çete üyelerinden yakalananlarla yapılan tahkikat neticesinde Halil Paşa, Küçük Talat ve üsteğmen Şadi Bey'in de çete ile beraber olduklarının öğrenildiğini bildirmiştir.¹⁰⁷

Aslında olay tam olarak böyle gerçekleşmemiştir. Gerçek, Karaaslan Çetesi içinde Halil Bey ve rüfekasının olduğunun anlaşılması üzerine kaçışlarına müsaade edilmiş olmasıdır. Halil Paşa'nın kaçışından sonra İtilaf Devletleri temsilcilerinin sert notalar vererek İstanbul Hükümeti'ni

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

¹⁰⁵ Taylan Sorgun, *İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet'e Bitmeyen Savaş: Halil Paşa* (İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2003), 191-210.

¹⁰⁶ Karaaslan Çetesi'nin başındaki Aslan Kaptan Makedonya'da Bulgarlarla çete harbi yapmış, Teşkilât-ı Mahsusa Reisi Süleyman Askeri Bey'le birlikte Osmancık Taburu ile Basra'ya gitmiş ve orada müfrezeye komutanlığı vazifesi üstlenmiş tecrübeli bir gerilladır. Milli Mücadele'nin başlarında Yeniköy civarında eşkıyalık yapıp, kaçak yaşayan Aslan Kaptan ve çetesi Fahri (Can) Bey tarafından Milli Mücadele saflarına çekilmiş ve Türk halkına zulüm yapan Yeniköylü çetelere karşı Karaaslan Çetesi ile bir nevi "*Seyyar Bekçi Teşkilatı*" kurularak halkın can ve mal güvenliği sağlanmıştır. Detaylı bilgi için bk. Fahri Can, "Birinci Dünya Harbinden Sonra İlk Milli Kuvvet Nasıl Kuruldu?," *Yakın Tarihimiz Dergisi*, Cilt: 1, 13 (1962): 394-395.

¹⁰⁷ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2 ve 3, Belge No: 50, Tarih: 27.08.1335.

Zeynel LEVENT

sıkıştırması üzerine Bekir Sami Bey gerek İstanbul Hükümeti'ni, gerekse İtilaf Devletleri'ni oyalamak adına bu telgrafi çekmiştir.¹⁰⁸ Bu olaydan bir süre sonra Halil Paşa, Albay Bekir Sami Bey'e ulak vasıtasıyla gönderdiği bir mektupla, bir süre Bursa'da kalarak millî teşkilatla uğraşmak istediğini, beraberindeki otuz-kırk kadar çete mensubuyla birlikte köyleri teşkilatlandırmak, çapulcuları ve Rum çetecileri tenkil etmek, millî maksat için çalışmak arzusunda olduğunu söylediye de, bu talep Albay Bekir Sami Bey tarafından kabul görmemiştir.¹⁰⁹ Bunun üzerine Halil Paşa, Bilecik-Eskişehir-Ankara üzerinden Sivas'a hareket etmiş, Çermik'te Mustafa Kemal Paşa ile görüşmüş ve Doğu Cephesi'ne görevlendirilmiştir.¹¹⁰ Bu görev kapsamında Halil Paşa, Moskova'dan silah, teçhizat ve mühimmat temin ederek, bunları Karadenizli takacılarla Anadolu'ya ulaştırmak suretiyle Millî Mücadele'ye katkı sağlamıştır.¹¹¹

Sonuç

Zorunluluktan kaynaklanan örgütlü savunma ve korunma güçleri olarak görülebilecek olan Kuvayımilliye, Batı Cephesi'nde İtilaf Devletleri konvansiyonel birliklerine karşı yerleşim merkezleri dışından icra edilen akın, baskın, pusu, sabotaj gibi "gerilla harbi" uygulamalarına başvurmuş, tedhiş faaliyetlerinde bulunan azınlıklar ile Millî Mücadele'ye karşı olan ayrılıkçı gruplara karşı "kontrgerilla harbi" vermiş ve son derece başarılı "kurtarma-kaçırma harekâtı" örnekleri sergilemiştir. Gayrinizami harp millî seviyede planlamayı zorunlu kılan ve birçok kişi/kurumun müşterek çabasını gerektiren bir harp türü olduğundan, bu cephedeki

¹⁰⁸ Adnan Sofuoğlu, *Kuva-yı Milliye Dönemi'nde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)* (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1994), 154.

¹⁰⁹ TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 108, Tarih: 10.09.1335.

¹¹⁰ Sorgun, *İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet'e*, 191-210.

¹¹¹ Tansu, *İki Devrin Perde Arkası*, 203-204.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

mücadele hükümet çapında yürütülen “*psikolojik harp*” uygulamaları ve konvansiyonel ordu birlikleriyle de desteklenmiştir.

Millî Mücadele'nin motivasyon kaynağı İtilaf Devletleri'nin haksız işgalleri ve Türk halkının Anadolu'dan başka gidecek toprağı bulunmamasıdır. Bu son kalenin savunulması sırasında gayrinizami harp uygulamalarına başvurulması ise bir “*tercih değil; zorunluluk*”tur. Mondros Mütarekesi'nin getirdiğı dayatmalar ve düzenli ordu birliklerinin yetersizliğine bir de halkın yıllardır süren harplerin etkisiyle içine düştüğü sıkıntılar eklenince gayrinizami harbe başvurmaktan başka çare kalmamıştır. Bu dönemde yaşananlardan hoşnut olmayan mücadeleciler bir halk ve onları örgütleme yeteneğine sahip askerî-siyasi birikime sahip politik elitin bir araya gelmesi gayrinizami harbin başlamasına yetmiştir. Bahse konu politik elitin en önemli simalarından biri Mustafa Kemal Paşa'dır. Millî Mücadele Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçişinden önce başlamış olmakla birlikte; politik hedefi belirleyen ve yerel mukavemet öbeklerini bir araya getirerek örgütleyen kişinin Mustafa Kemal Paşa olduğuna şüphe yoktur.

Sonuç olarak Batı Cephesi'nde modern gayrinizami harp teorisinin hemen tüm harekât türlerinin uygulama alanı bulduğu ve bazı aksaklıklara rağmen genel itibariyle başarılı olduğu değerlendirilmesinde bulunulabilir. Özellikle askerî gücün yetersiz olduğu bir dönemde başvurulmuş gayrinizami harp yöntemiyle; İtilaf Devletleri ordularının kendilerine müzahir grupları da kullanarak başlattığı işgal harekâtının yavaşlatıldığı, bu esnada bir yandan İtilaf Devletleri orduları yıpratılıp zayıf düşürülürken, diğer yandan da düzenli ordunun kurulması için ihtiyaç duyulan zamanın kazandırıldığı, hatta düzenli ordu yapılanmasına geçtikten sonra da “*Demirci Akıncıları*” örneğinde olduğu üzere Yunan ordusunun yan ve gerilerinde gayrinizami harbe devam edildiği söylenebilir.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

Zeynel LEVENT

KAYNAKÇA

Arşivler

I- İngiliz Dışişleri Bakanlığı Arşiv Belgeleri (*British Documents on Foreign Affairs*)

“Kemalist Movement in Anatolia”, High Commission in İstanbul, *British Documents on Foreign Affairs: Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print*, Series: B (Turkey, İran, and the Middle East 1918-1939), Vol.: I (15 May 1919).

“National Movement in Anatolia”, High Commission in İstanbul, *British Documents on Foreign Affairs: Reports and Papers from the Foreign Office Confidential Print*, Series: B (Turkey, İran, and the Middle East 1918-1939), Vol.: I (12 November 1919).

II- Milli Savunma Bakanlığı Arşiv ve Askeri Tarih Daire Başkanlığı Arşivi (*Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Arşivi*)

İSH-1 Kataloğu, Kutu No: 18, Gömlek No: 54, Tarih: 05.07.1335.

İSH-7/B Kataloğu, Kutu No: 327, Gömlek No: 5, Tarih: 17.10.1335.

İSH-8/B Kataloğu, Kutu No: 439, Gömlek No: 123, Tarih: 19.02.1336.

İSH-11/A Kataloğu, Kutu No: 672, Gömlek No: 70, Tarih: 28.06.1336.

İSH-11/B Kataloğu, Kutu No: 695, Gömlek No: 139, Tarih: 14.01.1337.

İSH-11/B Kataloğu, Kutu No: 709, Gömlek No: 69, Tarih: 29.12.1336.

İSH-14/A Kataloğu, Kutu No: 972, Gömlek No: 9, Tarih: 18.05.1336.

İSH-14/B Kataloğu, Kutu No: 945, Gömlek No: 89, Tarih: 11.12.1336.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

III- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 35, Gömlek No: 50, Tarih: 27.06.1338.

BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 34, Gömlek No: 81, Tarih: 20.06.1338.

BOA, DH.EUM.SSM., Dosya No: 14, Gömlek No: 66, Tarih: 29.12.1338.

BOA, DH.EUM.SSM., Dosya No: 42, Gömlek No: 44, Tarih: 11.09.1338.

BOA, DH.EUM.SSM., Dosya No: 42, Gömlek No: 17, Tarih: 20.08.1338.

BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 8, Gömlek No: 105, Tarih: 19.08.1337.

BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 39, Gömlek No: 41, Tarih: 08.08.1338.

BOA, DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 35, Gömlek No: 50, Tarih: 27.06.1338.

BOA, DH.HMŞ., Dosya No: 2, Gömlek No: 7, Tarih: 24.02.1335.

BOA, DH.İ.U.M., Dosya No: 12, Gömlek No: 2, Tarih: 26.06.1338.

BOA, DH.İ.U.M., Dosya No: 20, Gömlek No: 14, Tarih: 27.08.1338.

BOA, DH.İ.U.M., Dosya No: 20, Gömlek No: 14, Tarih: 26.12.1339.

BOA, KMS., Dosya No: 52, Gömlek No: 86, Tarih: 04.10.1337.

BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 493, Gömlek No: 80, Tarih: 30.07.1331.

BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 496, Gömlek No: 66, Tarih: 25.08.1331.

BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 640, Gömlek No: 137, Tarih: 08.08.1335.

BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 641, Gömlek No: 26, Tarih: 10.08.1335.

BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 642, Gömlek No: 25, Tarih: 17.08.1335.

BOA, DH.ŞFR., Dosya No: 645, Gömlek No: 86, Tarih: 06.09.1335.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

Zeynel LEVENT

IV- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi)

BCA, Fon Kodu: 30-1-0-0, Kutu: 10, Gömlek: 59, Sıra No: 8, Tarih: 10.02.1929.

BCA, Fon Kodu: 30-18-1-1, Kutu: 6, Gömlek: 51, Sıra No: 4, Tarih: 09.09.1336.

V- Türk Tarih Kurumu (TTK) Arşivi

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 1, Belge No: 89, Tarih: 31.05.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 1, Belge No: 116, Tarih: 04.06.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 89, Tarih: 08.06.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 108, Tarih: 10.09.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 169, Tarih: 27.10.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 227, Tarih: 02.11.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 229, Tarih: 02.11.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 308, Tarih: 11.11.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 304, Tarih: 12.11.1335.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2, Belge No: 457, Tarih: 30.11.1335.

TTK Arşivi, Bekir Sami Koleksiyonu, Dosya No: 2 ve 3, Belge No: 50, Tarih: 27.08.1335.

Amerikan Ordu Talimnamesi

Department of the Army Field Manual (FM) 31-21, *Guerilla Warfare and Special Forces Operations*, Washington: Headquarters, 1961.

Araştırma ve Tetkik Eserler

Akandere, Osman. “11 Nisan 1920 (1336) Tarihli Takvim-i Vekâyi'de Kuvayımilliye Aleyhine Yayınlanan Kararlar”, *A.Ü. TİTE Atatürk Yolu Dergisi* 24 (Kasım 1999-2003): 417-467.

Aker, M.Şefik. *57'nci Tümen Aydın Millî Mücadelesi (1918-1920)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2006.

(Aker), M.Şefik. “İstiklâl Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cıdali”, *104 Sayılı Askeri Mecmua* 45 (1937), İstanbul: Askeri Matbaa.

Akıncı, İbrahim Ethem. *Demirci Akıncıları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1978.

Akyol, M.Cihat. *Gayri Nizami Harp*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 1970.

Akyol, M.Cihat. *Kontrgerilla*. Ankara: Şafak Matbaası, 1990.

Albay Büjak. *1918-1922 Yunan Ordusunun Seferleri (113 Sayılı Askeri Mecmua Lâhikasıdır)*, çev. İbrahim Kemal. İstanbul: Askeri Matbaa, 1939.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

Zeynel LEVENT

Apak, Rahmi. *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1990.

Aralov, Semiyon İvanoviç. *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları*, çev. Hasan Âli Ediz. İstanbul: Burçak Yayınevi, 1967.

Arıkan, Zeki. "İzmir Basını'nın Mütareke ve İşgal Günleri", *İşgal'den Kurtuluş'a İzmir içinde*, İhlas Gazetecilik, 2007.

Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü Yılında Türk Silahlı Kuvvetleri. Ankara: Harita Genel Müdürlüğü, 1982.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt: I-III (Açıklamalı Dizin ile). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2006.

Aybek, Selçuk. *Kurtuluş Namının Ucunda*. Ankara: İnkılâp Kitabevi, 2006.

Aydinel, Sıtkı. "Güneybatı Anadolu'da Kuvayımillîye Harekâtı." Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988.

Bayar, Celal. *Ben de Yazdım: Milli Mücadele'ye Giriş, Cilt: 6-7*. İstanbul: Medya Ofset, 1997.

Belen, Fahri. *Türk Kurtuluş Savaşı: Askeri, Siyasi ve Sosyal Yönleriyle*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1983.

Berber, Engin. *Yeni Onbinlerin Gölgesinde Bir Sancak: İzmir (30 Ekim 1918-15 Mayıs 1919)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

Boot, Max. *Görünmeyen Ordular: Gerilla Tarihi*, çev. Fethi Aytuna. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2014.

Can, Fahri. "Birinci Dünya Harbinden Sonra İlk Milli Kuvvet Nasıl Kuruldu?", *Yakın Tarihimiz Dergisi, Cilt: 1*, 13 (1962): 394-395.

Cebesoy, Ali Fuat. *Moskova Hatıraları (22/11/1920-2/6/1922)*. İstanbul: Vatan Neşriyatı, 1955.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

Çağlar, Günay. “Milli Mücadelede Fetvalar Olayına Değişik Bir Açıdan Bakış”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 75. Yıl Özel Sayısı 11 (1999): 265-281.

Çalışkan, Ferhat. “ABD Doktrinlerinde Düzensiz Savaş Kavramının İncelenmesi.” Yüksek Lisans Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı, 2014.

Çerkes Ethem. Çerkes Ethem'in Anıları. İstanbul: Güniz Basımevi, 1962.

Çiçek, Rahmi. “Milli Mücadelede Ermeni-Rum-Yunan İttifakı'nın Anadolu Basınındaki Yankıları”, *A.Ü. TİTE Atatürk Yolu Dergisi* 2, 6 (1990): 295-306.

Dirier, Ayten. “İstanbul-Anadolu Mücadelesi ve Kuvayı İnzibatiye.” Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 1992.

Duran, Mustafa. *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1999.

Erensu, Mükerrerem vd. *Gayri Nizami Harp*. İstanbul: Harb Akademileri Basımevi, 1968.

Ercan, Yavuz. “Kuvayımilliye'nin Yapısı ve Niteliği Üzerinde Bir Tahlil”, *İkinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1985: 229-239.

Ergil, Doğu. *Milli Mücadele'nin Sosyal Tarihi*. Ankara: Çağ Matbaası, 1981.

Esengil, Kenan. *Milli Mücadele'de İç Ayaklanmalar*. İstanbul: Ağrı Yayınları, 1975.

Fortna, Benjamin C. *Kuşçubaşı Eşref: Efsane Teşkilat-ı Mahsusa Subayının Hayatı*, çev. Selçuk Uygur. İstanbul: Timaş Yayınları, 2017.

Günsav, Bekir Sami. *Miralay Bekir Sami Günsav'ın Kurtuluş Savaşı Anıları*, haz. Muhittin Ünal. İstanbul: Cem Yayınevi, 1994.

Güven, Zühtü. *Anzavur İsyanı*. İstanbul: Aydınlık Matbaası, 1948.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

Zeynel LEVENT

Harb Tarihi Vesikaları Dergisi 7 (Mart 1954), (Genelkurmay Basımevi, Vesika No: 143)

Harb Tarihi Vesikaları Dergisi 18 (1956), (E.U. Basımevi, Vesika No: 452)

Harb Tarihi Vesikaları Dergisi 56 (Haziran 1966), (Genelkurmay Basımevi, Vesika No: 1286)

Heilbrunn, Otto. *Düşman Gerisinde Harp*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1974.

İlgürel, Mücteba. *Milli Mücadele'de Balıkesir Kongreleri*. İstanbul: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1999.

İlter, Erdal. *Milli İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi*. Ankara: MİT Müsteşarlığı, 2002.

İstiklâl Harbi'nde Demirci Akıncıları (Gerilla), der. Baki Vandemir. İstanbul: Askeri Matbaa, 1936.

Jaeschke, Gotthard. *Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri*, çev. Cemal Köprülü. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1971.

Kansu, Mazhar Müfit. *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, Cilt: I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1986.

Karabekir, Kâzım. *Günlükler (1906-1948), Cilt: 1*, haz. Yücel Demirel. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009.

Köylü, Murat. "Milli Mücadele Döneminde Türk-Yunan Lojistik Sisteminin Karşılaştırılması," *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi* 5 (2016): 65-90.

Kutay, Cemal. *Çerkes Etem Hadisesi: Kendi Hatıralarıyla*. İstanbul: Türkiye Ticaret Matbaası, 1955.

Kutay, Cemal. *Çerkez Ethem Dosyası, Cilt: 2*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1990.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

Marttin, Volkan. "Halil Paşa'nın Hatıralarının Tarihi Kıymeti," *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi* XXXIII/1 (2018): 69-89.

Mert, Özcan. "Anzavur'un İlk Ayaklanmasına Ait Belgeler," *Belleten* 56, 215-217 (1992): 847-956.

Metin, Barış. "Şükrü Nail'in (Soysal) Hatıralarında Kuvayı Seyyare Müfreze Kumandanı Parti Pehlivan," *Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu*, *Cilt: I. yay.haz.* Arzu Güvenç, Murat Saygın. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2014: 35-50.

"Milli Mücadele", *Yeni Türk Ansiklopedisi*, *Cilt: 6* içinde, İstanbul: Ötüken Yayınları, 1985.

Orbay, Rauf. *Siyasi Hatıralar*. İstanbul: Örgün Yayınevi, 2005.

Özalp, Kâzım. *Millî Mücadele (1919-1922)*, *Cilt: I.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1988.

Özel Harp (Gayri Nizami Harekât-Gayri Nizami Harekâta Karşı Koyma-Psikolojik Harekât). İstanbul: Kara Harp Akademisi Yayını, [t.y.].

Piao, Lin. *Yaşasın Halk Savaşının Zaferi*, çev. Süleyman Ege. Ankara: Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1968.

Sander, Oral. *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi*. Ankara: İmge Kitabevi, 1993.

Sarihan, Zeki. *Çerkez Ethem'in İhaneti*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 1984.

Selek, Sabahattin. *Milli Mücadele-I: Anadolu İhtilali*. İstanbul: Burçak Yayınevi, 1966.

Shaw, Stanford J. "Türk İstiklâl Harbi", *Türkler Ansiklopedisi*, *Cilt: 15* içinde, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002: 849-893.

Sofuoğlu, Adnan. *Kuvayımilliye Dönemi'nde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1994.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375

Zeynel LEVENT

Sorgun, Taylan. İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet'e Bitmeyen Savaş: Halil Paşa. İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2003.

Steinhaus, Kurt. *Atatürk Devrimi Sosyolojisi, Cilt: I*, çev. Necdet Sander. İstanbul: Yeni Gün Basın ve Yayıncılık, 1999.

Süvari Yüzbaşı Ahmed. *Türk İstiklâl Harbi Başında Milli Mücadele*, yay. İsmail Aka vd. İzmir: Akademi Kitabevi, 1993.

Tanman, M.Baha. "Özbekler Tekkesi", İslâm Ansiklopedisi, *Cilt: 34* içinde, İstanbul: TDV, 2007, 121-124.

Tansu, Samih Nafiz. İki Devrin Perde Arkası, anlatan: Hüsametdin Ertürk. İstanbul: Pınar Yayınevi, 1964.

Topallı, Osman Fikri. *Müdafaa-i Hukuk ve İstiklâl Harbi Tarihlerinde Giresun: Milli Mücadele Günlerinden İzler, Notlar, İntibalar*, haz. Veysel Usta ve Mustafa Çulfaz. Trabzon: Serander Yayınevi, 2017.

Toy, Erol. *Türk Gerilla Tarihi*. İstanbul: Yaz Yayınları, 2000.

Turan, Mustafa. *Yunan Mezalimi: İzmir, Aydın, Manisa, Denizli (1919-1923)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2014.

Turan, Şerafettin. *Türk Devrim Tarihi: Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne, 2. Kitap*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1992.

Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Cilt: II, 1. Kısım, yay.haz. Hakkı Güvendik. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1963.

Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi, Cilt: II, 2. Kısım, yay.haz. Tefik Ercan. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1991.

Türsan, Nurettin. *Atatürk'ün Türk Kurtuluş Savaşı Stratejisi*. Ankara: ATASE Birinci Askeri Tarih Semineri Yayınları, 1983.

Uğurlu, Nurer. *Kuvayı Seyyare*. İstanbul: Örgün Yayınevi, 2007.

Kuvayımilliye'nin Uyguladığı Gayrinizami Harp Stratejileri

Vural, Cahit. *Gerilla'ya Giriş*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1971.

Yamak, Kemal. *Gölgede Kalan İzler ve Gölgeleşen Bizler*. İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2006.

Yaman, Ahmet Emin. "Milli Ordudan Düzenli Orduya," *A.Ü. TİTE Atatürk Yolu Dergisi*, 2, 6 (1990): 377-401.

Yaşar, Hakan. "II. Meşrutiyet'in İlanından Yunan İşgaline Batı Anadolu'da Eşkîyalık (1908-1919)." Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015.

Yetim, Fahri. "Milli Mücadele Döneminde İsyanların Gölgesinde Düzce ve Çevresinde Asayiş Sorunları," *Hacettepe Üniversitesi Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* 13, (2011): 54-69.

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2020;
sayı: 11,
335-375